
a nemzeti kérdés és vajdaság autonómiája a jkp háború előtti álláspontjai tükrében

Dr. DANILO KECIĆ

A felszabadulás és az új Jugoszlávia 30. évfordulója közvetlen indítékot nyújt a történelmi visszapillantásokra, egyenjogú nemzeteink és nemzetiségeink új, föderatív és szocialista testvéri közössége történelmi koncepcióinak, e koncepciók társadalmi-politikai előfeltételeinek és alapvető forráshelyeinek bemutatására. Véleményünk szerint jó alkalom ez arra is, hogy, amennyire ismereteink megengedik, néhány szót szóljunk arról a politikai platformról, amelyet a JKP már a második világháborút megelőző években meghatározott és amely köré nemcsak a munkásosztályt, hanem a széles néptömegeket is tömörítette.

Ezzel kapcsolatban meg kell állapítanunk, hogy abban az időben, Tito új irányvonalán, Vajdaság pártszervezete is igen jelentős eredményeket ért el saját sorainak, az ifjúkommunista szervezetnek (a SKOJ-nak), valamint az osztályharcos szakszervezeti mozgalomnak a megszilárdításában és a forradalmi demokratikus mozgalom platformjának sikeres kidolgozásában. Viszonylag rövid idő alatt, 1939 derekától 1940 őszéig Vajdaságban a JKP taglétszáma a korábbi néhány tucatról már körülbelül 650-re emelkedett, az ifjúkommunista szervezetnek majd 2000, az Egyesült Munkásszakszervezetnek pedig több mint 8000 tagja volt.

E jelentős szervezeti sikerek a vajdasági pártszervezet jó és önfeláldozó munkájának eredményét mutatták. Köztudomású, hogy a párt abban az időben számos korábbi szervezeti, programbeli és stratégia-taktikai fogyatékoságát küzdötte le. A harmincas évek végén a JKP Tito vezetésével ismét a munkásosztály igazi képviselőjeként és szervezőjeként, a szélesesen megalapozott forradalmi demokratikus mozgalom vezetőjeként érvényesült.

A második világháborút megelőző években elért nagy sikerek egyik lényeges előfeltételét a nemzeti kérdés terén megváltozott irányvonalában és politikai gyakorlatában, valamint ezen égető probléma megoldása messzeható koncepciójának marxista és leninista kimunkálásában és

a demokratikus föderatív jugoszláv köztársaság megteremtéséért vívott érelyes harcában kell keresni.

A két világháború közötti időszakban a JKP lényegesen módosította a nemzeti kérdéssel kapcsolatos álláspontjait, s ezzel együtt alakult át a jövődöbéli államrendezés kérdésében elfoglalt álláspontja is. Míg a húszas évek derekán csupán pozitív értelemben módosította a nemzeti kérdés iránti elsődleges álláspontját, csak a harmincas évek derekán, a baloldali ellenzéki erők erőteljesebb fellépésének, valamint a népfront platformja és antifasiszta tevékenysége megalapozásának idején változtatta meg radikálisan a nemzetek közötti viszonyok megoldására, illetve Jugoszláviában a nemzeti kérdés marxi—lenini megoldására és a meglevő társadalmi-politikai rendszer demokratikus átszervezésére vonatkozó programkoncepcióit.

Az akkori idők ezen alapvető és rendkívül égető társadalmi-politikai problémakörével kapcsolatban a JKP nézeteiben fordulópontot jelentett a JKP vezetőségének 1936 augusztusában Moszkvában megtartott tanácskozása és annak az állásfoglalásnak a kialakítása, hogy a forradalmi erőknek a JKP vezetésével a népfront platformja alapján eltökélt harcot kell folytatniuk egyrészt a Jugoszláviával való fasiszta kombinációk ellen, másrészt pedig a jugoszláv államnak demokratikus föderatív jugoszláv köztársasággá való átalakításáért. A fenti álláspontokból kiindulva a *Proleter* című lap 1936. júliusi és augusztusi, 4. és 5. (kettős) számában A kommunisták és az alkotmányozó nemzetgyűlés című cikkekben, a baloldali ellenzéki erőknek azzal a követelésével kapcsolatban, hogy át kell szervezni a nemzetgyűlést és meg kell hiúsítani a leszavazás korábbi gyakorlatát, többek között az alábbiakat szögezte le:

„Mi is úgy véljük, hogy ugyanennek vonatkoznia kell a macedónokra és a Crna Gora-iakra is. Továbbá úgy véljük, hogy az egyes történelmi tartományok, mint például Bosznia-Hercegovina és Vajdaság lakosainak ugyanígy joguk van szabadon meghatározniuk a más nemzetekkel és az állam egészével kapcsolatos viszonyaikat és helyzetüket.”

A továbbiakban síkraszállva az 1931. évi alkotmány megszüntetéséért és új demokratikus alkotmány meghozataláért, amely felszámolja a diktatúrát és Jugoszlávia összes nemzeteinek és nemzetiségeinek egyenjogúságot, a munkásosztálynak és a széles néptömegeknek kenyeret, békét és szabadságot biztosít, a *Proleter* hangsúlyozta: „Eszményünk a szocializmus. Tudjuk, hogy egyedül a szocializmus biztosíthatja tartósan a nemzeti szabadságot... A munkásosztály köteles manapság is minden erejével támogatni az egyes nemzetek vagy történelmi tartományok föderációjáért vagy autonómiájáért küzdő népi mozgalmakat, mert ez a megoldás egy lépést jelent előre a nép teljes szabadsága felé.”

Abból az elvből kiindulva, hogy egy demokratikus közösségben a népeknek meg kell, hogy legyen az önrendelkezési joguk, Tito elvtárs a JKP ezen alapvető koncepcióit részletesen kidolgozta a Szerbia kommunistáihoz 1936 novemberében intézett levelében, amelyben többek között megállapította: „A baloldaliak az összes jugoszláv nemzeteknek a mai határok között levő szabad közössége mellett szállnak síkra, amely föderatív alapon lesz berendezve, és ellenzik bármely nemzet kizsákmányolását és hegemoniáját. Tehát a horvát, a szlovén, a szerb, a macedón és a Crna Gora-i népek demokratikus módon kell véleményyt nyilvánítania arról, hogy miként kívánja rendezni egymás közötti vi-

szonyaít az állami közösségben. Úgyszintén a Vajdaságban és a Bosznia-Hercegovinában élő népeknek is joguk van véleményt nyilvánítani helyzetükről az állami közösségben.”

A szábor és a nemzetgyűlések helyét és szerepét vizsgálva Tito elvtárs többek között hangsúlyozta: „A fontos az, hogy a titkos és arányos választójog alapján válasszák meg a nemzetgyűléseket, hogy ne csupán a horvátok, szlovénok, szerbek és Crna Gora-iak, hanem Vajdaság és Bosznia-Hercegovina népei is szuverénül dönthessenek az államberendezéssel kapcsolatos nemzeti és regionális követeléseikről.” Emellett Tito elvtárs kiemelte: „Alapvető dolog lehetővé tenni a népek számára, hogy tanácskozzanak és véleményt nyilvánítsanak, milyen államot akarnak és milyen belső berendezéssel, s a jövőre vonatkozólag biztosítsák magukat minden hegemonia, leigázás és támadás ellen.”

A népfront platformjáról szólva Tito elvtárs még részletesebben kidolgozta ezeket a koncepciókat: „A platformban világosan és félreérthetetlenül meg kell nyilvánulnia annak az eltökéltségnek, hogy valamennyi nemzet, tehát nemcsak a szerbek, a horvátok és a szlovénok, hanem a macedónok és a Crna Gora-iak önkormányzati jogát is tiszteletben fogják tartani, és úgyszintén a Vajdaságban és Bosznia-Hercegovinában élő nép jogát is arra, hogy döntsön arról, megőrzi-e regionális önállóságát a szövetségi államban. Úgyszintén ki kell emelni a nemzeti kisebbségek: a németek, a magyarok és albánok jogát az egyenjogúságra.” Mindezek alapján Tito elvtárs arra az alapvető következtetésre jutott, hogy a népfront platformjában egységes nézetnek kell megnyilvánulnia két alapvető kérdéssel kapcsolatban:

- „1. A szövetségi állam kérdésében,
2. azzal kapcsolatban, hogy hány föderatív egység legyen (véleményem szerint hét).”

Tito e koncepcióit a JKP KB 1936 végén megtartott ülésén elfogadták, és 1937 januárjában a párttagsággal közölték.

A mondottakból félreérthetetlenül arra következtethetünk, hogy a JKP-nak már a harmincas évek derekán világos elvi álláspontja volt, mind a nemzeti kérdés és a nemzetek közötti viszonyok kérdésének megoldásáról, mind az ország gyökeres átszervezése és a demokratikus föderatív jugoszláv köztársaság megteremtése kérdésében.

A párt politikai tevékenységét a fasiszta hatalmak hazánk elleni támadását megelőző években is egyrészt a jugoszláv burzsoázia és kormányvezető erőinek fasisztabarát bel- és külpolitikája elleni mindennapos harc, másrészt pedig a munkásosztály és a széles néptömegek mindennapi érdekeiért vívott küzdelem jellemezte. E harc során a JKP némileg módosította álláspontjait és nézeteit a nemzeti problémák megoldásáról, s ebben megkülönböztetett jelentőségű a JKP 1940 októberében megtartott ötödik országos értekezlet.

*

Az említett elvi álláspontokból kiindulva a vajdasági pártszervezet a saját sorainak megszilárdítását és a forradalmi demokratikus mozgalom fejlesztését és erősítését célzó, szélesesen megalapozott akció mellett min-

denkor szem előtt tartotta osztály- és nemzeti harcának világos távlatát, céljainak messzeható mivoltát, ezt tudatosította a széles néptömegekben, és forradalmi hévvel továbbfejlesztette és konkretizálta a Vajdaság egzisztenciális és nemzeti kérdésével, a jugoszláv demokratikus föderatív köztársaságban való státusával kapcsolatos nézeteit és álláspontjait is.

Már a harmincas évek derekán Vajdaság valamennyi nemzetének és nemzetiségének a centralizmus és hegemonizmus ellen és a népfront platformjának és politikájának érvényesítéséért folyó eltökélt harcát fejlesztve és vezetve, a vajdasági kommunisták — túlhaladva a Vajdasági Mozgalom szűk koncepcióit, a föderális vagy közigazgatásilag autonóm Vajdaság megalakítására irányuló orientációját és politikai akcióit — egy minőségileg és lényegileg új politikai lépést tettek előre.

A Vajdasági Mozgalomnak az annak idején elfogadott, de szűkkeblűen értelmezett „Vajdaságot a vajdaságiaknak!” jelszavát túlhaladva, a forradalmi proletár erők Vajdaságban már 1937 derekán Tito koncepciója alapján részletesebben meg tudták határozni és ki tudták tűzni politikai céljaikat és követeléseiket. Így például a Vajdasági Demokratikus Antifasiszta Egyetemi Ifjúsági 1937 augusztusi kiáltványa e kérdéssel kapcsolatban az alábbiakat állapította meg:

„A Vajdasági Demokratikus Antifasiszta Egyetemi Ifjúság a népellenes rezsimek, főleg pedig a Stojadinović—Korošec—Spaho-féle reakciós rezsim súlyos következményeit látva, kötelességének tekinti eltökélt harcba lépni az alapvető demokratikus szabadságjogokért, amelyek lehetővé teszik a szabad és haladó szellemű Vajdaság fejlődését. Mi, Vajdaság népeinek fiai felvetjük az összes követeléseket, amelyek a legégetőbbek Vajdaság egész népe számára, és ezért követeljük:

1. Vajdaság teljesen egyenjogú egység legyen a szabad és demokratikus Jugoszlávia jövődöbéli föderatív berendezésében, mivel történelmi, kulturális és gazdasági egységet képez (...)
4. Jugoszlávia összes nemzetei és tartományai teljesen egyenjogúak legyenek, külön pedig Vajdaság számára a nemzeti kisebbségek teljes szabadságát és egyenlőségét követeljük, mind gazdasági, mind nemzetiségi és politikai szempontból (...)

A Vajdasági Demokratikus Antifasiszta Egyetemi Ifjúság, belátva a szervezett harc szükségességét, felhívja Vajdaság egész ifjúságát, függetlenül nemzeti, vallási és osztály-hovatartozásától, hogy egyesüljön az említett követelések megvalósításáért folyó harcban (...)

Közvetlenül a második világháború előtt Vajdaságban a nemzeti kérdéssel és Vajdaság autonómiájával leginkább Žarko Zrenjanin, a JKP Vajdasági Tartományi Bizottságának politikai titkára foglalkozott. A nemzeti kérdéstről szóló előadásában — amelyet 1939 végén írt, s amelyet a vajdasági párttagság elméleti képzése céljából sokszorosítottak — Zrenjanin a marxizmus—leninizmus elméletéből és a JKP elvi álláspontjaiból, főleg pedig Tito kidolgozott koncepcióiból kiindulva és a vajdasági körülmények jó ismeretében kifejtette a vajdasági kommunisták teljes és jól megalapozott nézetét erről, a politikai tevékenységük szempontjából elsőrendű problémáról.

Vajdaság forradalmi munkásmozgalma politikájának és gyakorlatának e lényeges kérdésével kapcsolatban Žarko Zrenjanin többek között le-

szögezte: „Ellenezzük Jugoszláviának különálló kis államokra való felaprózását (korábban a Komintern erre az álláspontra helyezkedett — a szerző megjegyzése), de az ellen is vagyunk, hogy a nagyszerb diktatúra (vagy a JRZ-kormány) úgy folytassa életét, hogy egyfajta „kulturális” vagy bánsági autonómiát ad Horvátországnak és Szlovéniának. A föderatív berendezés, amely a népek Belgrád elleni eltökélt harcának eredménye lenne, valamennyi népnek és tartománynak azt a biztosítékot is nyújtaná, hogy tartományi színpadon útján rendezze belső ügyeit, az alkotmányozó nemzetgyűlés útján pedig az egész ország közös ügyeit, mégpedig kényszerítés nélkül. A demokratikus pártok többnyire csak a horvátokat, szerbeket és szlovéneket emlegetik egyenrangú tényezőként (különösen a szerbiai Egyesült Ellenzék, mert a Horvát Parasztpárt például a vajdasági mozgalmat támogatja). A kommunisták viszont azt követelik, hogy hét egység alakuljon s teljes joguk legyen meghatározni helyzetüket a föderatív Jugoszláviában (Szerbia, Horvátország, Szlovénia, Macedónia, Crna Gora, Bosznia és Vajdaság). Szerbia, Horvátország és Szlovénia bizonyára követelni fogja, hogy föderatív egység legyen. A többi tartomány a konkrét feltételektől (a belső és külső helyzettől) függően népszavazással határozza meg, hogy föderatív egység kíván-e lenni vagy pedig autonóm egység a föderatív egységek egyikében. E tartományokban a kommunisták is az adott helyzettől függően határozzák meg végső álláspontjukat (a polgári pártoktól eltérően, amelyek feltétel nélkül föderációt követelnek).”

E problémát átfogóan felmérve, Ž. Zrenjanin hangsúlyozta, hogy nemzetiségi összetételének bonyolultsága nem az egyedüli, hanem csupán alapvető eleme Vajdaságnak, mivel sajátos gazdasági és szociális struktúrája, történelmi és kulturális hagyománya is éppúgy megköveteli, hogy Vajdaság autonómmá váljon.

Ezt az álláspontot magyarázva Ž. Zrenjanin dokumentáltan és kimerítően mutatta be Vajdaság gazdasági kizsákmányolását és elhanyagolását, Vajdaságnak mint tartománynak a politikai leigázását és kulturális téren való mellőzését. Ezért ő is hangsúlyozza, hogy Vajdaság nemzeti és nemzetiségei szabadok, valamint Jugoszlávia többi nemzetével gazdaságilag, politikailag és kulturális szempontból egyenjogúak csak akkor lehetnek, ha lényegesen megváltozik Vajdaság helyzete. Žarko Zrenjanin szerint ezt a létfontosságú problémát kétféleképpen lehet megoldani:

1. meghatározott politikai viszonyok keretében Vajdaság „Szerbiához kapcsolódó autonóm terület lehet”, vagy
2. ha „Vajdaságban a demokratikus erők felfejlődnek, a kommunisták a föderatív Vajdaság mellett lesznek”.

Vajdaságban a nemzeti kérdés végleges megoldásának távlatait vizsgálva, Ž. Zrenjanin megállapította: „Ma a fő feladat megbuktatni a JRZ-kormányt, amely a belgrádi leigázó burzsoáziát, Vajdaság nemzeti elnyomását és kizsákmányolását képviseli. A kormány megbutatása, a demokratikus szabadság Vajdaság megteremtése azt jelenti, hogy leveszszük Vajdaságról a nemzeti és tartományi elnyomás legsúlyosabb terhét. Ez nagymértékben megkönnyítené a Vajdaságban élő nép helyzetét.

Ez azonban semmiképpen sem lenne Vajdaság nemzeti kérdésének,

sem pedig tartományi kérdésének végleges megoldása. Talán egy területre sem érvényes olyan mértékben a megállapítás, mint Vajdaságra, hogy egyedül a szocialista forradalom, a szovjet hatalom oldhatja meg a nemzeti kérdést. Vajdaságban, ahol hat nagy népcsoport él, hol ezek a csoportok össze vannak keveredve nemcsak az egész tartományban, hanem a járásokban és falvakban is (...), az egyedüli végső kiút az, amely megsemmisíti a nemzeti összetűzés gyökerét — a burzsoáziát, a kapitalizmust, amely nem létezhet anélkül, hogy más népek leigázására ne törekedne. Egyedül a szocialista forradalom semmisítheti meg a nagyszerb burzsoáziát, a Vajdaságban élő nemzetek elnyomóját, valamint a vajdasági magyar, német és más burzsoáziát, a külföldi fasiszmus segítőitársait.”

Ž. Zrenjanin e kidolgozott nézetei kiindulópontját képezték Vajdaságban a kommunisták és a forradalmi munkásmozgalom mindennapi politikai tevékenységének a Jugoszlávia elleni fasiszta agressziót megelőző években.

Vajdaság kommunistái ezen álláspontjaikat és nézeteiket számos kiáltványban ismertették, és beiktatták a Dolgozó Nép Pártjának platformjába is, amelyet az illegális JKP 1938-tól 1940-ig hozott létre mint politikai harcának legális eszközt és amely köré a forradalmi demokratikus mozgalmat tömörítette.

A Dolgozó Nép Pártjának platformja a Vajdaság nemzeti egyenjogúságáért és autonóm helyzetéért folyó harc céljaival kapcsolatban többek között az alábbiakat állapítja meg:

„Vajdaságnak és népének helyzete az elmúlt 20 év alatt igen súlyos volt. A nagyszerb urak Vajdaságban a vajdasági gazdagok egy csoportja segítségével olyan politikát folytattak, hogy Vajdaságot kihasználták a maguk javára.

Számos rendkívüli intézkedést tettek, elragadták a néptől a szabadságjogokat, elfojtottak minden szabad gondolatot. Vajdaságban a munkásosztály súlyosabb helyzetben volt, mint a többi tartományban. Arra törekedtek, hogy a munkásosztály semmiképpen ne kerüljön a dolgozó nép szabadságáért folyó harc élére. (...)

Vajdaságban különleges politikát folytattak a nemzeti kisebbségek iránt. A nemzeti kisebbségeket teljesen kirekesztették a földosztásból, s így egy barázdát sem kaptak. Emellett nemrégén életbe léptették azt a törvényerejű rendeletet, amely megtiltotta a nemzeti kisebbségek tagjainak, hogy földet, házat és más ingatlant vásároljanak. Megszüntették a kisebbségi tannyelvű középiskolákat, s a kisebbség nemzeti és kulturális szervezeteinek munkáját megghiúsították. Ez különösen a magyarokra vonatkozik, akiket a legnagyobb mértékben mellőztek.

Magával az állítólagos agrárreformmal úgyszólván semmit sem ért el. A nagybirtokok továbbra is megmaradtak, nyomorúságos kis földdarabokat osztottak, amelyekből nem lehetett megélni; a törlesztések és adók elviselhetetlenek voltak, és a szegényparasztok tömegesen hagyták el a kapott földet; a végső megoldást a végtelenségig halogatták, s a nemzeti kisebbségek nem kaptak földet. Ezért történhetett meg, hogy az összesen 250 000 hold kiterjedésű 52 nagybirtok mellett, 90 000 föld nélküli család van Vajdaságban.

Éppen azért, mert Vajdaságnak sajátos feladatai vannak, mind gazdasági, mind nemzeti téren és mivel önálló történelmi egység, saját ha-

gyománnyal rendelkezik, nem csatolható egyetlen tartományhoz sem anélkül, hogy ennek ne lennének következményei népeire. A vajdasági DNP kezdeményező bizottsága azon az állásponton van, hogy Vajdaságnak a jövődöbéli átszervezett állami berendezésben a többi tartománnyal egyenjogú egységnek kell lennie.”

A Dolgozó Nép Pártjának politikai irányvételét és platformját magyarázva Svetozar Marković Toza *A vajdasági mezőgazdasági munkásság problémái* című könyvében 1939 végén a többi között rámutat annak az indokoltására és szükségességére, hogy a jugoszláv állam föderatív alapú átszervezése keretében Vajdaság az autonóm tartományok egyike legyen. Ezzel kapcsolatban megállapította: „A Dolgozó Nép Pártja föderatív berendezést követel, amelyben a nemzetek és tartományok föderatív, illetve autonóm egységek lesznek, s ezekben minden ügyet a nép igazgat majd, szabadon választott képviselői útján. A DNP követeli, hogy Vajdaság is az autonóm egységek egyike legyen, tekintettel sajátos gazdasági, szociális és nemzeti összetételére és sajátos történelmi és kulturális hagyományaira.”

Az agrár- és nemzeti kérdést elemezve és megállapítva azt, hogy a földosztásból a nemzetiségeket kizárták, s ezáltal nagy igazságtalanságot követtek el a szegényparasztság e részével szemben, Svetozar Marković Toza rámutatott a probléma megoldásának egyedüli reális távlatára, s leszögezte:

„Az állam demokratikus berendezésével, Vajdaság összes nemzeteinek azonos kulturális, nemzetiségi és gazdasági jogokkal való felruházásával megszüntethetők a nemzeti kisebbségekkel való összes meglévő viszályok és kiküszöbölhetők az összes további nézeteltérések. Szem előtt kell tartani, hogy egy, két, három stb. nemzetiség dolgozó népe között nincs semmilyen viszály, mert a dolgozó nép érdekei, függetlenül nemzeti hovatarozásától, mindenkor megegyeznek.”

A háború előtti vajdasági politikai körülmények és a nemzeti kérdés még kimerítőbb és átfogóbb elemzését és értékelését tartalmazza a JKP Vajdasági Tartományi Bizottságának jelentése, amelyet 1940. szeptember elején a VI. tartományi pártértekezlet elé terjesztettek. E jelentés többek között megállapítja:

„Jugoszláviában nincs egyetlen polgári politikai párt sem, amely helyesen kívánná és tudná megoldani Vajdaság nemzeti kérdését. Még az Önálló Demokrata Párt is, amely tegnapig az állam föderatív berendezését követelte, a szerb burzsoá pártok álláspontjához közeledett, amelyek szerint Vajdaság a szerbiai imperializmus gyarmata kell, hogy maradjon.

A szerbiai burzsoázia a vajdasági népek politikai leigázására irányuló imperialista politikáját csupán azzal akarja megindokolni, hogy Vajdaságban a szerb nép viszonylagos többségben van. Ámde nem volna joga kizsákmányolni a vajdasági népeket még akkor sem, ha Vajdaságban csupán szerbek élnének, mert Vajdaság történelmileg sohasem volt szerbiai tartomány, mint ahogyan magyar sem volt, jóllehet magyar fennhatóság alá volt rendelve.

Annak ellenére, hogy különböző nemzetiségű népek lakják, Vajdaság gazdasági, földrajzi és történelmi egésznek képez. Ha egyetértünk ezzel, s ezt még a burzsoá teoretikusok sem tagadják, akkor egyedül és kizárólag a vajdasági népeket illeti meg.

A burzsoázia minden olyan próbálkozása, hogy Vajdaságot szerb, magyar stb. területként határozza meg, azt a célt szolgálja, hogy Vajdaságot gyarmati kizsákmányolásnak vesse alá és a szerb, magyar vagy német nép nevében kizsákmányolja ezeket a népeket és a többi népet.”

A második világháborút megelőző években a JKP-nak Vajdaság nemzeti kérdésével és a leendő föderatív Jugoszláviában elfoglalt helyzetével kapcsolatos álláspontjaiból csak egy következtetésre juthatunk, mégpedig: a Jugoszláv Kommunista Pártnak és a vajdasági pártszervezetnek mint szerves részének már a hazánk elleni fasiszta agressziót megelőző években, tehát jóval a népfelszabadító harc és a szocialista forradalom megindítása előtt, világos álláspontjai voltak a jugoszláv, illetve vajdasági nemzeti kérdés forradalmi megoldásáról, valamint Vajdaság autonóm helyzetéről az egyenjogú jugoszláv nemzetek és nemzetiségek jövődöbéli szövetségi demokratikus és testvéri közösségében.